

MIRIAM MAKEBA

RADİKAL KADINLAR*

Sanatçılar, sporcular, korsanlar ve punklar
ve tarihi şekillendiren diğer devrimciler...

Yazan:

KATE SCHATZ

Çizen:

MIRIAM KLEIN STAHL

Türkçesi:

UTKU ÖZMAKAS

***SEL**

Benson, Ivy ve Hazel için, bir kez daha...

Büyük teyzemiz Doris,
ninemiz ve annelerimiz için...

İçindekiler

Radikal Kadınların Dünyasına
Hoşgeldiniz 1

Enheduanna 2
Mezopotamya

Malala Yusufzay 4
Pakistan

Kalpana Chawla 8
Hindistan

Aung San Suu Kyi 10
Myanmar

Qiu Jin 12
Çin

Junko Tabai 14
Japonya

Fe Del Mundo 16
Filipinler

Dame Katerina Te
Heikōkō Mataira 18
Yeni Zelanda

Faith Bandler 20
Avustralya

Liv Arnesen ve
Ann Bancroft 22
Norveç & ABD

Miriam Makeba 24
Güney Afrika

Wangari Maathai 26
Kenya

Kasha Jacqueline
Nabagesera 30
Uganda

Funmilayo Ransome Kuti 32
Nijerya

Chimamanda Ngozi
Adichie 34
Nijerya

Hatşepsut 36
Mısır

Plaza de Mayo Anneleri 38
Arjantin

Marta 42
Brezilya

Quintreman Kardeşler 44
Şili

Policarpa “La Pola”
Salavarrieta 46
Kolombiya

Bastardilla 48
Kolombiya

“Hiç kimse bana kadınlar kahraman olamaz diyemez.”

- Qiu Jin

Maruların Dadısı 50
Jamaika

**Sor Juana Inés
de la Cruz** 52
Meksika

Frida Kahlo 54
Meksika

Kraliçe Lili'uokalani 56
Hawaii

**Venus ve
Serena Williams** 58
ABD

Birute Mary Galdikis 60
Almanya

Buffy Sainte-Marie 62
Kanada

ENIAC Programcıları 64
ABD

Gerilla Kızlar 68
ABD

**Grace “Granuaile”
O'Malley** 70
İrlanda

**Prences Sophia
Duleep Singh** 72
İngiltere

Poly Styrene 74
İngiltere

Sophie Scholl 76
Almanya

**Marie Curie ve
Irène Joliot-Curie** 80
Fransa

Josephine Baker 82
Fransa

Maria Montessori 86
İtalya

Hypatia 88
Mısır

Emma Goldman 90
Rusya

Haymatlos 94

**Dünyanın Dört Bir Yanından Daha
Çok Radikal Kadın** 96

Yazarlar Hakkında 102

Yazardan Bir Not 102

Çizimler Üzerine Bir Not 103

Araştırma Üzerine Bir Not 103

Teşekkür 104

“Hiç kimse bana kadınlar kahraman olamaz diyemez.”

- Qiu Jin

Maruların Dadısı 50
Jamaika

**Sor Juana Inés
de la Cruz** 52
Meksika

Frida Kahlo 54
Meksika

Kraliçe Lili'uokalani 56
Hawaii

**Venus ve
Serena Williams** 58
ABD

Birute Mary Galdikis 60
Almanya

Buffy Sainte-Marie 62
Kanada

ENIAC Programcıları 64
ABD

Gerilla Kızlar 68
ABD

**Grace “Granuaile”
O'Malley** 70
İrlanda

**Prences Sophia
Duleep Singh** 72
İngiltere

Poly Styrene 74
İngiltere

Sophie Scholl 76
Almanya

**Marie Curie ve
Irène Joliot-Curie** 80
Fransa

Josephine Baker 82
Fransa

Maria Montessori 86
İtalya

Hypatia 88
Mısır

Emma Goldman 90
Rusya

Haymatlos 94

**Dünyanın Dört Bir Yanından Daha
Çok Radikal Kadın** 96

Yazarlar Hakkında 102

Yazardan Bir Not 102

Çizimler Üzerine Bir Not 103

Araştırma Üzerine Bir Not 103

Teşekkür 104

Frida Kahlo &
Chavela Vargas

Radikal Kadınların Dünyasına Hoşgeldiniz

Gözlerinizi kapatın ve bir korsan hayal edin. Şimdi de bir casus. Bir başkan. Savaşta bir asker. Büyük bir ressam. Bir bilgisayar programcısı. Bir doktor. Bir futbolcu. Bir firavun.

Elinizdeki kitapta yer alan kadınlar bunların hepsi ve hatta daha da fazlası. Şimdi gözünüzün önüne Antarktika'yı getirin. Buz üstünde ağır aksak yürüyen ve bir dünya rekorunu kırmak üzere olan iki güçlü kadını görebiliyor musunuz? Peki, antik Mısır'a ne dersiniz? Kadın bir kralın devasa bir tapınak inşa edilmesini emredişini hayal edebiliyor musunuz? Everest'in karlı tepelerini getirin aklınıza ve az önce zirveye ulaşan o dağcıyı: Adı, Junko Tabei. Nijerya'da çok satan bir kadın yazar yeni kitabını kaleme almakta. Yemyeşil ve kocaman futbol sahasında Dünya Kupası oynanırken az önce bir top ağlarla buluştu. Tüm zamanların en iyi oyuncularından biri olan atkuyruklu Marta'yı gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz?

Radikal Kadınların dünyasına hoşgeldiniz. Bu kitabı bir devr-i âlem olarak düşünün: Her kıtadan ve binlerce yıllık bir zaman diliminin içinden kırk hikâye anlatacağız size. Bu hikâyeler, hayranlık uyandırıcı, heyecan verici, devrimci, tarihi öneme sahip ve dünyayı değiştiren yaşamlar sürdürmüş güçlü ve cesur kadınların, başka bir deyişle radikal kadınların hayatlarını ve başarılarını anlatıyor. Kimileri binlerce yıl önce yaşadı; kimileriye halen hayatta. Kimileri başarılarından ötürü dünyanın dört bir yanında tanınırken, kimileri yalnızca kendi ülkesinde saygı görüyor. Kimileriye hak ettiği takdiri gör-

meyi bekliyor hâlâ. Hangi ülkede ve yüzyılda yaşamış olurlarsa olsunlar, tutkulu, amaçlarının peşinde koşan ve her açıdan güçlü kadınlar onlar. Onlardan şüphe duyanlara ve tehlikelere rağmen geleneğe başkaldırdılar, kuralları çiğnediler ve bildikleri yoldan şaşmadılar. Konuştular, şarkı söylediler, yazıp çizdiler, savaştilar.

Dünya tarihi engin, şaşırtıcı ve hayranlık uyandırıcı hikâyelerle dolu. Ne var ki, genellikle duyduğumuz hikâyeler ve öğrendiğimiz dersler, daha çok erkeklerin eylemlerine ve katkılarına odaklanıyor. Bu kitapsa kadınlardan, belki de hiç duymadığınız olaylardan ve muhtemelen hiç bulunmadığınız yerlerden söz edecek. Sınırlarımızın ötesinde olup bitenleri öğrenmek, dünyaya ilişkin kavrayışımızı zenginleştirir ve kendimiz hakkında daha fazla şey öğrenmemize yardım edebilir.

Bu hikâyeler bir bütün olarak ele alındığında kadınların yaptıklarının ve yapabileceklerinin aslında ne kadar geniş bir yelpazeye yayıldığını gösteriyor. Hiç şüphe yok ki, bu kitap radikal kadınlar tarihinin binlerce kilometrelik yolunda atılmış küçücük bir adımdan ibaret. Okuduğunuz her hikâye için yüzlerce (belki de binlerce!) hikâye daha anlatılabilir.

Umuyoruz ki, bu hikâyeler genç kadınlar ile erkeklere, öğretmenler ile ebeveynlere, yaşlılar ile gençlere, yani kısacası bütün okurlarımıza ilham verir, onları cesaretlendirir ve meraklarını gidiklar.

Belki de hepimizin radikal olmaya cesareti vardır.

Haydi başlayalım!

Enheduanna

MÖ 2285 – 2250 (Mezopotamya)

“Kralım, daha önce kimsenin yaratmadığı bir şey yaratıldı.”

4300 yıl önce yaşayan Enheduanna, dünyanın bilinen en eski yazarıdır. Evet, antik Yunan dönemi şairi Sapho’dan, Konfüçyüs’ten ve hatta *Gılgamış Destanı*’ndan bile önce vardı Enheduanna: Dünyanın en kadim toplumunda yaşamış, yazmış ve hükümdarlık yapmış bir rahibe, prenses, şair ve öğretmendi. Hikâyesi, yazının ve –bildiğimiz anlamıyla– uygarlığın doğuşunun da hikâyesidir aynı zamanda.

O zamanlar Irak, Suriye ve Türkiye, Mezopotamya olarak adlandırılan antik bir bölgenin parçasıydı. Pek çok kişi uygarlığın bu bölgede doğduğuna inanır. Ayrıca Mezopotamya, yazının ilk şeklinin geliştirildiği yerdi. Kilden yapılmış tabletlerin üzerine kazınan çiviyazıları sistemi, üç bin yıl boyunca bir dizi dil için alfabe olarak kullanıldı. Kil tabletler binlerce yıl dayanabiliyordu ve bunlar bulunan ilk yazılı belgelerdi. Yasaları, duaları ve iş mektuplarını içeren sayısız tablete ulaşılmıştır.

1927’de de Irak çöllerinde bu kil tabletlerden biri bulundu. Tablette bir kadının imzası vardı ve üstünde “Enheduanna”nın adı yazılıydı. Arkeologlar sonradan aşağı yukarı yüz parça daha tablet buldular; bunlarda ilahiler, şiirler, şarkılar ve hikâyeler vardı ve hepsi de aynı yazara aitti.

Tabletlerin keşfedildiği o kazıdan bu yana Enheduanna’nın önemli çalışmalarından en az üçü antik Sümerceden İngilizceye çevrildi: Bunlardan ikisi, aşk, savaş ve doğurganlık tanrısı İnanna’ya adanmış iki ilahiydi. “İnanna’nın Vecdî” adını taşıyanı 153 dize uzunluğunday-

dı ve bu büyük tanrıçaya duyulan aşk ve hayranlıkla doluydu. Aynı zamanda Enheduanna’nın tacını düşmanlarının elinden nasıl zorla aldığının hikâyesini anlatıyor, geri dönmesine ve tahtını geri almasına yardım ettiği için İnanna’ya teşekkürlerini sunuyordu.

Artık Enheduanna’nın Akad Kralı güçlü Sargon ve eşi kraliçe Taşlultum’un kızı olduğunu biliyoruz. Kral Sargon, kimselerine göre tarihteki ilk imparatorudur ve Orta ile Güney Mezopotamya’yı birleştiren kişidir. Kızını politik, manevi ve toplumsal açıdan çok büyük bir önemi olan Yüksek Rahibe makamına getirmişti ve bilindiği kadarıyla Enheduanna bu unvanı alan ilk kadındır.

Enheduanna’nın metinleri, yalnızca çok eski bir tarihi belge olması açısından değil, aynı zamanda çok parlak ve kişisel bilgiler içermesi bakımından da dikkate değerdir. Kaleme aldığı ilahiler ve şiirler, neşeden aşka, korkudan öfkeye kadar çok tutkulu bir şekilde yaşadığı duygularının dışavurumudur. Ayrıca, metinleri birinci tekil şahısla kaleme alınmıştır; yani “o” demek yerine “ben” ve “bana” ifadelerini kullanmıştır. Sesi, kendinden emin ve güçlüdür. Pek çok tapınağın güzelliklerini detaylı bir şekilde anlattığı yazıları, bize çok geniş bir bölgeyi gezdiğini gösteriyor. Asırlar boyunca çoğaltılmış ve taltif edilmiş yazılarının önümüzdeki bin yıllar boyunca edebiyat ve dinin gelişiminde çok ciddi bir etkisi olacağına inanılmaktadır.

Malala Yusufzay

12 Temmuz 1997 (Mingora, Pakistan)

“Bütün dünya sessizliğe gömüldüğünde, tek bir ses bile güçlü olur.”

Malala Yusufzay, bir öğretmen sınıfı heyecan verici bir haberle girdiğinde kimya dersindeydi. “Malala! Nobel Barış Ödülü’nü kazandın!” On yedisindeki Malala, bu prestijli ödülü kazanan ilk ve en genç Pakistanlı olmuştu. Sınıf arkadaşları onu alkışlarken, Malala öğretmenine sarılıyordu. Daha sonra yerine oturdu ve o gün bütün derslerine girdi.

Malala, yalnızca üç yıl önce Pakistan’daki bir hastane yatağında ölüm kalım savaşı veriyordu. On dört yaşındaki bu genç başından vurulmuştu ve hiç kimse hayatta kalmasını beklemiyordu. Yaşasa bile, doktorlarına göre yürümesi, okuması ya da konuşması neredeyse imkânsızdı.

Onu vuran Taliban destekçileri, kadınların ya da kızların hiçbir hakka sahip olamayacağına inanıyordu. Malala’nın, Pakistan’ın kuzeybatısında, Afganistan sınırına yakın bir noktada yer alan köyü bu grubun kontrolü altındaydı. Televizyonu yasaklamış, okulları yerle bir etmişlerdi ve eğitim almaya çalışan genç kızlara saldırıyorlardı.

Malala on bir yaşındayken İngiliz haber kanalı BBC, aşırılıkçı bir yönetim altında yaşamının nasıl bir şey olduğunu kaleme alması için okula giden yerli bir kız arıyordu. Malala’nın öğretmen olan babasına ulaştılar ve kızının böyle bir şey yazmak isteyip istemeyeceğini sordular. Babası bunun tehlikeli olabileceğini biliyordu ama konuşmaya kulak misafiri olan Malala, yazmakta ısrarcı oldu. “Neden yazmayayım ki?” dedi. Kendi adına ve köyündeki diğer kızlar adına ayağa kalkmak ve konuşmak istedi.

Günlüğü, BBC’nin internet sitesinde on hafta boyunca yayınlandı ve dünyanın dört bir yanındaki insanlar hikâyesini okudu. Günlüğü gördüğü kötü bir rüyayla açılıyordu: “Dün gece askeri helikopterlerle ve Taliban’la ilgili berbat bir rüya gördüm. Askeri operasyonlar başladığından beri böyle rüyalar görüyorum. Annem kahvaltıyı hazırlıyor ve okula gidiyorum. Korkuyorum...”

Bu satırlar ona saygı ve takdir getirdiği gibi hedef tahtasına da oturttu. Günlüğü bir mahlasla (“Gul Makai”, Peştun halk hikâyelerinde yer alan bir kadın kahraman) kaleme almış olsa da, sonunda kimliği açığa çıktı. On dört yaşındaki küçücük bir kızı susturamıyorlardı ve bu da o adamları dehşete düşürüyordu. Taliban onu bulup öldürmesi için kiralık bir katil gönderdi. Katil onu okul otobüsünde yakalayıp ateş etti ama öldüremedi. Aslına bakılırsa, onu çok daha güçlü bir kadın yaptı.

Malala mucizevi bir şekilde ve hızla iyileşti. Bu saldırı bütün dünyayı çileden çıkardı ve kazandığı ün hayattaki en önemli şeyler hakkında konuşması için ona bir platform sunmuş oldu: Barış ve eğitim. *Ben, Malala* adında çok satan bir kitap kaleme aldı; bütün dünyayı gezdi, Kraliçe Elizabeth’ten Madonna’ya kadar pek çok insanla tanıştı.

Kimileri ona “Dünyadaki En Cesur Kız” diyordu. Bunun nedeni yalnızca saldırıdan sonra hayatta kalması değildi. Başkan Obama’yla tanıştığında Amerika’nın Pakistan’daki masum insanları drone saldırılarıyla katletmesine doğru-

dan karşı çıktı. Dünya liderlerini “bombalara değil, kitaplara” yatırım yapmaya davet etti ve kurduğu dernekle dünyanın dört bir yanında okullar açtı. Nobel Barış Ödülü’nü kabul ettiği konuşmasında ödülü okula gidemeyen kızlara adadı. Ayrıca eğitimine dört elle sarılmayı hiç bırakmadı: Bütün sınavlarını en yüksek notları alarak geçti, şimdi ise üniversite eğitimine devam ediyor.

Dünyanın çeşitli yerlerindeki pek çok çocuk gibi, Malala da bir karmaşanın içine doğdu. Ne var ki, yaşadığı bölge hem engin bir tarihe hem de zengin geleneklere sahipti ve bu bölgede hayli güçlü kadın liderler yaşamıştı. Hatta Malala’nın adı da, ünlü bir Afgan kahramanı olan Maiwand Malalai’dan geliyordu. 1880’deki savaş esnasında genç Malalai, İngiltere karşısında savaşı kaybetmekte olan Afgan askerlerine ilham veren bir konuşma yapmıştı. Malalai, düşman kurşunuyla hayata gözlerini yumsa da, askerler onun sözlerinden ilham almış ve savaşı kazanmışlardı. Malalai, milli bir kahraman haline geldi ve Malala da adını paylaştığı bu kahramanın yazgısını sürdürüyor. Malalai’nın aksine Malala yediği kurşuna rağmen hayatta kaldı ve başkalarına ilham vermeye devam ediyor. Şiddet ve nefrete rağmen ayakta kalan Malala, savaşını gerçekten çok güçlü bir silahla sürdürüyor: Sesiyle.

